

О. В. Нарожна
старший викладач кафедри кримінального права,
кримінального процесу та криміналістики,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

ЩОДО КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ ТА МОРАЛЬНОСТІ

Криміналістична характеристика злочинів є загальною категорією методики розслідування окремих видів злочинів, вона входить першим елементом в її структуру і тому має принципове значення. З розвитком теоретичних основ методики розслідування, поглибленням аналізу слідчої практики, розробленням сучасних прийомів і засобів дослідження сукупність загальних положень розслідування злочинів певного виду набуває чіткого системного характеру. Подальші розроблення в цьому напрямі привели до формування поняття «криміналістична характеристика злочинів», визначення елементів її змісту [1, с. 340].

Вперше про криміналістичну характеристику як елемент методики згадує Л. О. Сергеев, зробивши спробу дати розгорнуте поняття перерахування елементів як сукупності ознак злочину і відзначивши взаємозв'язки між цими елементами [2, с. 4-5].

О. О. Алексеев надав важливого визначення вивченню типових ознак, які характеризують особливості виду злочину. Практична значущість цих даних полягає в тому, що при розслідуванні конкретного злочину співставлення наявних даних з системою узагальнених відомостей про злочини цього виду дозволяє виділити аналогічні за криміналістично-значущими ознаками злочини і на цій підставі висунути вірогідні версії, врахувати криміналістичні рекомендації щодо подальшого плану розслідування тощо [3, с. 429].

Точка зору М. П. Яблокова базується на основі аналізу криміналістичних особливостей різних видів злочинної діяльності в період її підготовки, вчинення та приховування з урахуванням

структури відповідного виду злочинної діяльності. Саме тому виявлення характеру закономірностей в інформаційній основі криміналістичної характеристики види злочину має найбільш важливе значення для розробки методів розслідування різних видів злочинів. Відповідно, важливо визначити, які відомості, пов'язані з криміналістичною характеристикою, мають найбільше значення, дозволяючи знизити інформаційну невизначеність та обрати найбільш ефективні методи розслідування [4, с. 96].

Розглянемо окремі аспекти елементів криміналістичної характеристики злочинів проти громадського порядку та моральності [5, ст.ст. 293-304]. Вихідною інформацією про ці злочини стають відомості про предмет замаху. До предметів слід віднести пам'ятки, зокрема, об'єкти культурної спадщини (ст. 298 КК України). Вважаємо, що пам'ятки не є об'єктом криміналістичних досліджень, доки вони не несуть в собі сліди вчиненого злочину, а не такого, що вчиняється. Така інформація може бути прийнята не лише суб'єктом, а також бути віддалена від відображення об'єкта пізнання.

Місце вчинення злочину — як елемент криміналістичної характеристики, дозволяє відповісти на питання: де вчинено злочин? При розслідуванні багатьох злочинів необхідно враховувати: місце, де відбуваються підготовчі дії до злочину; місце безпосереднього вчинення злочину; місце, де залишені сліди (у широкому розумінні) злочинного посягання; місце приховування слідів злочину, знарядь і засобів його вчинення, предмета злочинного посягання. Щодо злочинів проти громадського порядку та моральності є декілька місць злочину, а саме: місце поховання, могила; об'єкт археологічної спадщини, об'єкт культурної спадщини; місця розпусти і звідництва тощо.

Відомості про спосіб вчинення злочину в криміналістичному розумінні складають один із найважливіших елементів структурної системи криміналістичної характеристики. Криміналістичне визначення способу вчинення злочину пропонується як сукупність ознак, відображення їх у матеріальній обстановці місця скоєння та інших джерелах, вияснення обставин злочину тощо. В ході розслі-

дування деяких злочинів особливо важливий облік ознак способу приховування [1, с. 343].

Спосіб вчинення злочину свідчить про те як, яким чином особа вчинює суспільно небезпечну дію, які прийоми, методи і засоби вона застосовує для цього. У цьому випадку важливою цінністю є сліди, що вказують, якими діями злочинець або злочинці учинив наступне: потрапив на місце злочину, пішов з нього, подолав перешкоди, використав своє службове положення, виконав злочинний намір, характер зв'язку з предметом злочину, які навики, знання і зусилля застосував, намагався чи ні приховати сліди злочину.

В сфері злочинів проти громадського порядку та моральності способи вчинення злочинів є вкрай різноманітними завдяки великій кількості складів злочинів, що входять до цього Розділу Кримінального кодексу України.

Час вчинення злочинів має важливе значення і впливає на етапи виникнення, існування й використання доказової інформації. Врахування впливу часового фактору в процесі розслідування злочинів проти громадського порядку та моральності дозволяє визначити час події злочину, встановити часові зв'язки між фактами, з'ясувати черговість подій, дій або факторів, обчислити тривалість різних подій та ін.

За допомогою матеріальних слідів та спеціальних знань встановлюється час, що дозволяє визначити порядок виконання дій зловмисниками під час вчинення злочину. Точний час можна встановити за окремих обставин і під час проведення слідчого огляду, допиту свідків тощо.

Висновки. По-перше, криміналістична характеристика є обов'язковою категорією методики розслідування окремих видів злочинів і має принципове значення. По-друге, важливе значення набувають типові ознаки, що характеризують особливості види злочину, зокрема, злочинів проти громадського порядку та моральності. По-третє, існує перелік елементів криміналістичної характеристики, де у кожному конкретному випадку визначається найважливіший як джерело отримання інформації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Шеремет А. П. Криміналістика : навчальний посібник. Київ, Центр учбової літератури, 2009. 472 с.
2. Сергеев Л. А. Расследование и предупреждение хищений, совершаемых при производстве строительных работ : автореф. дис. на получение науч. степ. канд. юрид. наук : 12.00.09. Москва, Всесоюзный институт по изучению причин и разработке мер предупреждения преступности, 1966. 16 с.
3. Криміналістика : підручник. В. В. Пясковський, Ю. М. Черноус, А. В. Іщенко, О. О. Алексеев та ін. Київ, Центр учбової літератури, 2015. 544 с.
4. Яблоков Н. П. Криминалистическая методика расследования: история, современное состояние и проблемы: монография. Москва, Норма, 2018. 192 с.
5. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року №2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. №25-26. Ст. 131.